

- 2- İstanbul'dan Hareket (V. 7-16)
- 3- Bender Muhafızı Hasan Paşa (V. 16-18)
- 4- Hasan Paşa tarafından yazılan mektubun sureti (V. 18-19)
- 5- elçilerin buluşmalarıyla ilgili olarak gelen mektubun Hasan Paşa tarafından gönderilen tercümesi (V. 19-20).
- 6- Sözedilen mektubun vezire 15 Şevval'de geldiği (V. 20-21)
- 7- Buluşma töreninin resmi bildirisi (V. 21-24)
- 8- Elçi Paşa'ya Rus Elçisinden Müsteşar Paren eliyle gelen mektubun bureti.
- 9- Elçi Paşa'ya Sadrazam tarafından gönderilen iki adet mektup (V-24)
- 10- Bender Muhafızının elçilerin buluşma törenindeki protokolle ilgili olarak Elçi Paşa ve Rusya Müsteşarı Paren ile yazışmaları (V-24-29)
- 11- Buluşmada yapılacak işler ve elçiler (V-29-31)
- 12- Rus elçisi ile buluşma töreninin özellikleri (V-31-45)
- 13- Sadrazamın Mektuplarını vermek için ilçenin Başvekil'e gitmesi (V-45-47)
- 14- Hâlâ Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere ve Kudüs-ı Mübareke'nin Hadim ve Hakimi olan... (V-47-50)
- 15- Ordu subaylarının düzeni (V-50-53)
- 16- Toplumsal özellikler (V-53-54)
- 17- Meclisin özellikleri (V-54)
- 18- Resmi ziyafet (V-54-55)
- 19- Çarın cevabı (V-55)
- 20- Verilen cevap (V-55-56)
- 21- Sadrazam tarafından verilen cevap (V.56)

- 22- Elçi Paşa'ya görüşme daveti (V.56-57)
 23- Avdet içih hareket (V.57-64)
 24- Düşünceler ve Rusya'dan bazı izlenimler (V.64-66)
 25- Sözüün tamamı (V.66)

Özellikleri:

Rusya Sefaretnamesi kompozisyon, içerik ve anlatım bakımından diğer Osmanlı Sefaretnamelerine benzer. Sefaretname devrin padişahı III.Selim'e (1789-1807) bir methiye ve elçiye görev ve bu göreve uygun rütbe verilmesi, elçilik kafilesinin oluşturulması, Reisiküttap ve Sadrazamı ziyaret etmesi, götüreceği hediyeleri alması, sarayda padişahın huzuruna kabulü, hil'at giymesi ve alayla İstanbul'dan hareketi ile başlar. Diğer Sefaretnamelerde olduğu gibi burada da yolculuk, uğranılan ve konaklanan kentler, kasabalar hatta köyler, doğa, detaylı bir şekilde anlatılır. Yine diğerlerinde olduğu gibi elçiler, karşı tarafın elçileriyle buluşmalarında, yazışmalarında, konuşmalarda ve özellikle protokol de Osmanlı Devletinin ününü korumaya son derece özen gösterirler. Bu sefaretnamede de aynı motifler yer alır. Ancak Rusya Sefaretnamesinin bir özelliği, Sefaretnamenin elçi tarafından değil, elçilik kadrosunda bir görevi de bu olan Silahtar Katibi Seyit Abdullah efendi tarafından yazılmış olmasıdır².

Elçinin Biyografisi:

Elçinin aile ünvanı "Bezirgânbaşızâde"dir. Kendisi "Mektubî-i Sadr-ı ali Kalemî"ne girerek memuriyet yaşamına başladı ve "Hâcelik" rütbesini kazandı³. Bu arada Atıfzâde Ömer Vahit Efendi'ye damat oldu. Daha sonra yükselerek "Divan Kalemî"nin çeşitli kademelerinde çalışıp "Defterdâr Kethüdası" oldu⁴. 1786 tarihinde "Tezkire-i Evvel" ve bir yıl sonra "Tezkire-i Sâni" daha sonra da sırasıyla "Tapçular Kâtibi", "Süratçı Nazırlığı", tekrar "Tezkire-i

2. Sefaretname ile ilgili genel bilgi için bkz. F.Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, Ankara, 1988, s.162-168; Hayrettin Nedim, *Bir Elçinin Tarih-i Sefareti* (1207-1208), İstanbul, 1333.

3. Sefaretnamede yer alan Osmanlılara ait görev, makam, rütbe, kurumlar v.s. için bkz. Lügatça.

4. Giritli Ahmet Resmi, *Segine't-ül Rüesa*, İstanbul, 1269, s.140. Bu görevlere atanmasının biraz da kayınpederinin ve bacanağı "Sadr-ı Rumeli" gibi önemli bir konumda olan Tatarcıkzâde Abdullah Efendi'nin desteği olduğunu yazar. Krş-Mehmet Süreyya, *Şi-cill-i Osmanî*, İstanbul, 1308, s.347; Unat, s.165.

Asaffı'ye giderek sadrazamla görüşmüş ve oradan da sadrazam ve şeyhülislamla birlikte saraya gitmiş ve Topkapı Sarayı'nın bahçesinde "Ağa Bahçesi" denilen yerde "Rikâb" düzenlenmiştir¹⁴.

Önce sadrazam ve şeyhülislam, daha sonra da M.Rasih Paşa huzura kabul olunmuştur. Huzurda padişah elçiyle bir süre konuşmuş ve daha sonra bir Osmanlı geleneği olarak sadrazama, şeyhülislama ve elçiye "Hil'at" olarak samur kürk giydirilmiştir. Padişah III.Selim Rusya'ya göndereceği Name-i Hümayunu sadrazama, o da elçiye vermiştir. M.Rasih Paşa Padişaha şükranlarını sunarak ve padişahın yanından ayrılmış ve padişahın mektubunu "Divan-ı Hümayun Haceganın"dan ve elçilik kafilesine aldığı oğlu Abdülşükür efendiye verdikten sonra Hocapaşa'da misafir kaldığı konağa gitmiştir¹⁵.

Bir gün sonra Sadrazamı, kethüdasını ve Reisülküttabı ziyaret eden elçi ertesi gün "Hamsin Günleri" başlarında geleneksel alay ile hareket etti. Alayın önünde gedikliler, neferler, ağalar, süslü atlar, hediyeler, dört atlı arabalar, elçinin oğulları Mehmet Nuri ve İbrahim Ethem Efendiler, Kethüda, Zümrüt işlemeli atlas muhafazasındaki padişahın mektubu Name-i Hümayun'u taşıyan iki tarafında silahlı dörder çuhadarın yer aldığı altı atlı araba, tüfekliler, kaplan postlu muhafızlar, şatırlar uygun adım yürüyorlardı. Daha sonra elçi paşa, onun arkasında samur kürklü ve kemerli gedikliler başlarında güneşlikli başlıklı enderun ağaları, onların arkasında kethüda yedekleri, kethüda ve haznedar ağa, onların arkasında Enderun hizmetkarları ve sancaktar, bunların arkasında da mehter takımı yer alıyordu¹⁶.

Kafile Yusuf Efendi Mektebi ve Cağaloğlu Sarayı Sokağı ile Ayasofya yanındaki cephanelik kulluğu önünden Soğukçeşme Sokağı yolunu izledi. Elçi paşa kendisine sarayda giydirilen bol yenli samur kürklü olduğu halde atına binmişti. Kafile, kendilenini seyreden halkın arasından ilerleyerek Şengül Hamamı Sokağı'ndan Divanyolu'ndan yürüyüşünü sürdürerek alayla kentten ayrılıp Küçükçekmece'ye geldi¹⁷.

14. Padişahın huzuruna kabul için bekleme.

15. V. 1-7.

16. V. 1-7.

17. V. 1-7.

Elçilik Kafilesinin İstanbul'dan Hareketi ve Yolculuk:

Elçilik kafilesi 31 Ocak 1783'te Küçükçekmece'den hareket ederek on günlük bir yolculuktan sonra 10 Şubat 1783'de Edirne'ye geldi¹⁸. Mevsim kıştı, İstanbul'da fazla oyalandığından Rusya gibi bir ülkeye yapılacak yolculuk kışa rastgelmisti. Kafile Edirne'den yoluna devam ederek İstinye'ye geldi. Ancak Kazgan Dağları taraflarının karlı ve fırtınalı olması dolayısıyla Çalikkavak Boğazı yolunu tercih eden kafile 16 Şubat 1793'te Şumnu'ya, beş gün sonra da 21 Şubat 1793'te Silistre'ye geldi. Burada bir süre dinlendikten sonra yoluna devam eden elçilik kafilesi Eflak arazisine girince Eflak voyvodası Aleksander Konstantin ve Boğdan arazisindeki yolculuk sırasında da Boğdan Voyvodası Mihail Bey tarafından saygıyla karşılandı, kendilerine mihmandarlar verildi ve saygıyla uğurlandı¹⁹. M.Rasih Paşa da bu ilgiden memnun olarak çeşitli hediyeler vermiştir.

M.Rasih Paşa 10 Şaban 1207/23 Mart 1793'te Boğdan Voyvodası ile iki taraf elçisinin buluşma konularını görüştü ve buluşma yerinin daha önce Babıâli'de Bender olarak kararlaştırılmış olması dolayısıyla buraya ulaşımı kolay olan Haş Kasabasında beklemeye başladı²⁰.

Sefaretnameye göre iki taraf elçisinin buluşma yeri, nehirdeki buluşma salının hangi devlete ait olacağı, sala konulacak sandalyeler gibi bir takım protokol konuları sorun olmuştu. Rusların buluşma yeri olarak Tombasar civarı demelerini, Bender olarak algılayan Babıâli buna da buluşmanın burada yapılmasına karar vermiş, Osmanlı elçisi de o civarda en uygun yer olduğundan Bender'de gereken önlemleri almıştı. Oysa Ruslar Bender'in karşı tarafının boş Rus arazileri olduğunu ve bu nedenle kendileri için Tombasar'ın uygun olduğunu bildiriyorlardı. Bu durum İstanbul'a bile yazılmış, İstanbul'dan da Bender Muhafızı Hasan Paşa'ya "Böyle küçük detaylar üzerinde durulmaması" cevabı verilmişti. Bunun üzerine elçilerin buluşması 6 Zilkade 1792/15 Haziran 1793'te Tombasar karşısında, Turla Nehri üzerinde ve Osmanlı salında oldu²¹.

18. V. 7-16.

19. V. 7-16.

20. V. 7-16; Cevdet, C.VI, s.87.

21. Bu konularda Rus Elçisi Kutuzof ve Babıâli ile Mektuplaşmalar ve konuların metinleri Sefaretnamede verilmiştir. Bkz. V.16-24

23 Zilkade 1207/2 Temmuz 1793 günü Tuzla'dan hareket eden kabile Hani, Jaledi, Serpoko, kasabalarında ve Naskise köyünde birer gece konaklayarak Rebilüevvel 27/Kasım'ın 3'ünde Poval kasabasına vardı ve o gece orada kaldı. Ertesi gün Moskova'ya doğru hareket eden kabile yolda bir Rus generalininin güzel bahçelere ve köşklere sahip malikânesinde konuk olduktan sonra 5 Kasımda Moskova'ya vararak kendilerine ayrılmış konaklara misafir oldu³².

Sefaretnamede, konakta elçilik elemanlarına giysi ve yollukların dağıtıldığından söz edilir. Bu arada mihmandarların kentin cep-hane ve hazinelerinin gezileceğini söylemeleri üzerine kentte dört gün kalınmıştır³³.

Sefaretnamede gezilen yerler detaylı olarak anlatılmış, Moskova'dan ise sadece sokakları geniş, büyük alanlara sahip, birbirlerinden uzak yapılardan oluşan bir kent olarak söz edilmiştir. Bu durumda denilebilir ki, ya ancak osmanlı elçisi Rusların istediği yerleri gezmiştir, ya o günlerin Moskova'sı küçük bir kentti, ya da Sefaretnamede kentle ilgili izlenimlere yer verilmemiştir. Ancak Osmanlı elçilik kafilesini civardan gelenlerle birlikte otuz bin kişilik bir kalabalığın seyrettiğinden söz edilmektedir³⁴.

Elçi ve beraberindekilerin gezdiği yerlerden biri Rusların "Raykân" adını verdiği hazine binasıdır. Burası "Rusya Krallarından Aleksanderiye nam Kraliçe zamanında" yapılmış bir çok merdivenler ve sütunlarla donanmış, her tarafı kumaşlarla kırmızı kadifelerle, şamdanlarla aydınlatılan bir binadır³⁵.

Binada eski Rus Çarlarının giysileri, birçok değerli eşya yer almaktadır. Rus mihmandarların dediğine göre buradaki eşyaların çoğunun sekiz yüz yıldan beri Rus Çarlarına ve çeşitli ülkelerden gelen hediyeler oluşturmaktadır. Örneğin bunların içerisinde lâ'l ve firuze ile donanmış iki sandalye ile, İskender zamanından kaldığı söylenen ince işlenmiş, aslanlı bir sandalye çok değerlidir. Mihmandarlara göre çarlar yabancı elçileri bu sandalyeye oturarak kabul ederdi³⁶.

32. O sırada Rus başkenti Petersburg idi.

33. Sefaretnamede hazine olarak geçen yer müze haline getirilmiş olan bir saraydır.

34. V. 31-45.

35. V. 31-45.

36. Buradaki sandalye sözcüğü, taht için kullanılmış olsa gerektir.

Sefaretnamede daha önce Rusya'ya elçilikle gelen Abdülkerim Paşa'nın da aynı şekilde burada Çar tarafından kabul edildiğinden söz edilerek, getirmiş olduğu hediyelerin neler olduğu ve onların da diğerleri arasında sergilendiği anlatılır³⁷. Binanın tüm odalarında bu değerli eşyalar sergilenirken, bazı odalarında da yiyecek ve içeceklerle, güzel kokular yer almaktadır³⁸.

5 Safer 1208/12 Eylül 1793 günü elçilik kafilesi Moskova'dan hareket ederek Taşaroz köyüne uğrayıp, Peşki köyünde bir gece kaldıktan sonra Kalin kasabasına gelerek burada sefaret elemanlarına bahşişler verildi. Bir gün burada konakladıktan sonra Zavleda ve Karadina köylerinde mola verilerek İtar kentine gelindi. Elçilik kafilesi kente geliş ve gidişte otuz adet top atışıyla karşılanmış ve uğurlanmıştır. Kentin içinden Volga Nehri akmaktadır.

Elçilik kafilesi 13 Safer/20 Eylül 1793 günü Romdanviye köyüne uğrayarak karlı bir günde Tanzak kasabasına geldi³⁹. Sefaretnameye göre bu kent çeşitli sanat dallarındaki ustalarıyla ünlüdür. Burada yapılan yatak ve yastıklar, deri ve altın yaldızlı eşyalar diğer Rus kentlerine de satılmaktaydı. Kentin içinden akan Nuninçe Nehri, İtar Nehri civarında Volga'ya kavuşmaktadır.

Sefaretnamede "Pazar günü" buradan hareket edildiğinden, Bedroposki, Vişni ve Blaçak kasabalarında birer gün konaklandığından, Blaçak'dan Petersburg'a Mosta Nehri ile zahire nakledildiğinden sözedilmektedir.

Elçilik kafilesi ertesi gün (14 Safer) buradan hareket ederek Nevgrad kentinin Hatibe köyünde dinlendikten sonra Pedoro ve Valid köylerinde birer gün konakladı. Valid'de göl kıyısında eski bir manastır vardır.

18 Sefer 1208/25 Eylül 1793'de buradan hareket eden kabile Petersburg'un ortasından akan Neva nehrinin kaynağı olan Palodina nehri kenarındaki Yezelitçe köyünde konakladı. Sefaretnameye göre bu kentin mavi sedef ve incileri çok ünlüdür ve bunların tica-

37. Abdülkerim Paşa 1775-1776 tarihinde Rusya'ya büyükelçi olarak gelmiş ve hediyeler getirmişti. Onun da Sefaretnamesini "Sefaretname-i Abdülkerim Paşa" adıyla maiyetinde Vak'anüvis olarak yeralan Mehmed Emin Nafihî Efendi yapmıştır. Bkz. Unat, s.129 vd.

38. V. 31-45.

39. Sefaretnamede "Eylül'ün 10'uydu ve kar yağıyordu" denilmektedir. Bkz. V. 31-45.

18 Rebiülevvel 1208/24 ekim 1793 gecesi havai fişek gösterilerine davet edildi. Elçi yanında oğulları, kethüdası ve dört adamıyla bu davete katıldı ve gösterileri izledi. Sefaretnamede bu gösteriler anlatılmıştır⁵⁰.

19 Rebiülevvel 1208/25 ekim 1793 Osmanlı Elçisi Rus Çariçesinin sarayına giderek getirdiği hediyeleri ve Name-i Humayunu sunduğu gündür. Bunun için önce saraydan gönderilen altı atlı on adet "Klaske" denilen arabalara konan hediyeler, bunların arkasında elçi, oğulları, kethüdası ve maiyeti ile birlikte konaktan hareket edilerek saraya gidildi. Sarayda Rus çariçesi tarafından kabul edilen Osmanlı elçisi getirdiği hediyeleri ve Name-i Humayunu Çariçe Katerina'ya sunmuş ve bir konuşma yapmıştır⁵¹.

M.Rasih Paşa padişah tarafından gönderilen hediyelerin dışında kraliçenin oğlu veliahta, birinci ve ikinci başvekillere ve General Zukof'a birer donanmış at, onar adet şal ve kumaşlardan oluşan birer bohça, veliahdın iki oğlu ve beş kızına ve gelinlere birer bohça ve çeşitli güzel kokular ile diğer generallere ve diğer ileri gelenlere de uygun bohçalar ve güzel kokular hediye edildi⁵².

M.Rasih Paşa'yı Petersburg'da da en çok uğraştıran Osmanlı esirleri konusu idi. Bu elçi ile Rus görevliler arasında gerginliklere neden olmaktadır. Elçinin kaldığı konağa sürekli bu esirler geliyor, elçi de bu konuda ilgililerle konuşmak istiyor, fakat Ruslar konuyu saptırıyor havadan-sudan nedenler ileri sürerek Osmanlı elçisini oyalıyordu. Örneğin Rus mihmandar birgün konağa gelerek şapkasını minderin üzerine fırlatıp esirlerle görüşülmemesini, konağa kabul edilmiş olanların Hristiyanlığı kabul etmiş olduklarını söyleyerek bunların kendilerine verilmesini pervasız bir üslupla istemişti. Aynı şekilde M.Rasih Paşa tüm uğraşmalara rağmen bu konuyla ilgili olarak Başvekil Bezborodko ile görüşmemiştir. Bunun üzerine M.Rasih Paşa tercümana, dışişleri bakanına Fransızca bir mektup yazdırdı. Ancak dışişleri bakanı buna, Rusya'daki esirlerle ilgilendiğini, bu esirlerin ancak yolculuk sırasında oldukları yerlerin durumuna göre kendilerine verilebileceği ve "mevsimin kış olduğunu elçi Paşa hazretlerinin maiyetlerinde kesret üzere tecemmü edecek userayı nice götürürler." şeklinde cevap verdi⁵³.

50. V. 45-47.

51. Bu tören Sefaretname de detaylı olarak anlatılmış ve elçinin konuşması ile Nâme-i Humâyun metni aynen verilmiştir. Bkz. V. 47-50.

52. V. 47-50.

53. V. 47-50

Yine esirler konusuyla ilgili olarak General Serciyas osmanlı elçisini ziyarete geldiğinde elçiye, “Sen esir monusuyla ilgili olarak görevlendirildin. Ancak bu senin işin değil. esirler bu iş için Babıali’yi meşgul edince, onlar da işi sana verdiler. Buradaki esirler Hristiyan olmuşlardır. Rusya bunları sana vermez. Senin topun, cephanen yok. Kaldı ki iki devlet üç beş esir için aralarındaki anlaşmayı bozmaz.” demişti⁵⁴.

Osmanlı elçisi bu duruma tepki göstererek Rus generaline, “Bunları nasıl söylersiniz. Siz ki Yaş Anlaşması’nda Rus delege grubu içerisindeydiniz. Ayrıca anlaşmadan sonra sen İstanbul’a gelerek bu işlerle ilgilendin ve tüm Rus esirlerini alarak Rusya’ya getirdin. Hatta bunların içerisinde Müslaman olanlar da vardı. Babıali bu konuda çok olumlu davrandı ve kolaylık gösterdi.” diye cevap verdi⁵⁵. M.Nedim Rasih Paşa’nın devletlerle ilgili yazdığı haberlerde şifre kullandığından söz etmektedir⁵⁶. Ancak, bunun Rasih Paşa’nın bir rüyasından aklında kalan sözcüklerin bir rüya gibi tabir mi edildiği, yoksa gerçekten bir şifre mi olduğu belli değildir⁵⁷.

Osmanlı elçilik kabileleri genellikle çok kalabalık olmaktadır. Rasih Paşa’nın kafilesi de böyledir. Böyle kalabalık bir kabile gönderilmesinin nedeni, devletin büyüklüğünün simgesi olarak düşünülmesindedir. Ancak durum, yolculuk, konaklama, yeme-içme, yolluk ve elemanların birbirleriyle uyumu açısından bazı sorunlara neden olmaktadır. Örneğin; Moskova’ya geldiği zaman kafilde “Çahadaran zümresiyle mehterhane takımından” bazıları “bundan önceki elçi buraya kadar gelmişti, biz de İstanbul’dan buraya kadar gelmek üzere anlaştık, bundan sonra ancak her birimize yüzer kuruş verilirse Petersburg’a gideriz, yoksa şapka giyeriz” diyerek tavır almışlardı. M.Rasih Paşa bu durumda bunlara sekiz bin beş yüz kuruş ve tüm elçilik elemanlarına da uygun bahşişler vermişti⁵⁸.

Aynı şekilde Petersburg’da çariceye hediyeler sunulduktan on gün sonra elçilik mensuplarına kürkler, kumaşlar ve bin ruble para verildiği halde yine gruptan bazıları daha önce yüzellişer ruble, tulum ve samur sarık verildiğini söyleyerek bunları almamışlar ve gidip İmparatoriçeden alacaklarını söylemişlerdir. Bunun üzerine elçi bunlara yaptıklarının doğru olmadığını, kendilerinin Osmanlı

54. V. 47-50.

55. V. 47-50.

56. Nedim, s. 67.

57. V. 47-50.

58. V. 47-50.

şan kentine geldi⁶⁶. Buradan itibaren Eflak Voyvodasının verdiği mihmandarların eşliğinde Yerköyü üzerinden 27 Zilkade/26 Haziran'da Tuna'dan Ruscuk'a gelerek burada konaklandı⁶⁷. Ertesi gün Rusçuk'tan hareket ederek Hezergrad, Çalikkavak, Karınabat, Kırkkilise üzerinden 11 Zilhicce/10 Temmuz 1794'de İstanbul'a vardı⁶⁸.

Sonuç:

İstanbul'un fethinden itibaren bir çok devletin Osmanlı başkentinde elçilik açmasına rağmen, Osmanlıların hiç bir Avrupa başkentinde elçiliği yoktu⁶⁹. Hatta Osmanlı Devletinin Batılı anlamda bir Dışişleri Bakanlığı da yoktu⁷⁰. Bunun Osmanlı'nın üstünlük duygusu, Hıristiyan ülkelerinde Müslümanların ikametinin doğru olmadığı inancı, yabancı dil bilen olmaması v.s. gibi çeşitli nedenleri vardır⁷¹. İlk Osmanlı Elçiliği 1793'te Londra'da kurulmuş, bunu sırasıyla Paris, Viyana ve Berlin elçilikleri izlemiştir⁷². Bu nedenle Osmanlı Devleti uluslararası ilişkilerini "Fevkalade elçiler" ile sağlamıştır. Bu elçilerin bir kısmı elçilikleri sırasında yolculuk günlüklerini ve görevleri sırasında yaptıkları işleri kendileri yazmışlar, bazıları da bu iş için yanlarına verilen vekanüvislere yazdırmışlardır. M.Rasih Paşa'nın ki bu ikinci türdendir. Bunlara Osmanlı literatüründe Sefaretname adı verilir.

Osmanlı Sefaretnamelerinin benzer özellikleri vardır. Örneğin elçiliğe atanmaları, kendilerine ünvan verilmesi, yetkilileri ziyaretleri, kendilerine gösterişli giysiler ve eşyalar verilmesi, götürecekleri mekuplar ve hediyeleri almaları, padişah huzuruna kabul edilmeleri v.s. gibi olaylara tüm sefaretnamelerde önemle yer verilir. Bunun yanında yine hemen bütün sefaretnamelerde yolculuk çok detaylı anlatılır. Ancak bu detay genellikle uğranılan ve konaklanılan köy, kasaba ve kentlerin, dağların, nehirlerin adlarını sıralaya-

66. V. 57-64.

67. V. 57-64.

68. V. 57-64.

69. Bkz. Ercüment Kuran, *Avrupa'da İlk Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kurulması ve İlk elçiliklerin Siyasi Faaliyetleri, 1793-1821*, Ank.1974.

70. Osmanlılarda Batılı anlamda ilk Dışişleri Bakanlığı kurulmuştur. Bkz. carter Ve Findley, "The Founadation of the Foreign Ministry the Beginnings of Burucratic Reform Under Selim III and Mahmud II, *ISMES*, C. 111 (1972) s.309 vd.

71. Bkz. Cahit Bilim, "Tercüme Odası", *OTAM*, s.II, Ank. 1990, s. 29-45.

72. Bkz. Kuran.

rak bazı yüzeysel bilgiler vermek şeklindedir. Yani izlenimden çok bir seyirdir.

Bu özelliklerden bir başkası, törenlerde, karşı tarafın elçisiyle buluşmalarda Osmanlı Devletinin büyüklüğüne yakışır şekilde davranmak, gerektiğinde kimin salına kimin sandalye koyacağına varıncaya kadar protokole özen göstermektir.

Gittikleri ülkede de durum aynıdır. Burada da kendilerine ayrılan konak, gönderilen karşılayıcılar, binilecek atlar ve arabalar, törenler, ziyafetler, kral veya kraliçenin huzuruna kabul detaylı olarak anlatılır.

Bir başka ortak özellik, sefaretnamelerin büyük bir kısmı doğal olarak yolculuğa ve törenlere ayrılmış olmasıdır. Gidilen ülkelerin siyasal, ekonomik ve özellikle sosyal ve kültürel yapısı pek az sefaretnamede yer alır. Bu açıdan da sefaretnameler iki kategoride değerlendirilebilir. Birincisi sadece elçilik kafilesini, yolculuğu ve görevlerinden söz eden formal sefaretnamelerdir. İkincisi ise yolculuk sırasındaki köylerden, kasabalardan, kentlerden ve buradan gidilen ülkenin siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamlarını anlatan izlenimci sefaretnamelerdir⁷³.

Rusya sefaretnamesi de bu genel niteliklerin yanında birinci tür özellikler taşır, yani daha çok formaldır ve Rusya'nın siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel durumuyla ilgili izlenimler, değerlendirmeler yer almaz. Bunun nedeni, sefaretnamenin elçilik olaylarını yazmakla görevli Seyit Abdullah efendi tarafından resmi bir görev düşüncesiyle yazılmış olmasıdır. Yine bu nedenle de sefaretname ağdalı bir dille, hatta Osmanlıca'da çok az kullanılan bazı sözcüklerle yazılmıştır.

M.Rasih Paşa'nın getirdiği mektupları sunmak, Çariçe'yi ziyaret etmek, bir iki ziyafete ve sarayda bir baloya katılmanın dışında yaptığı iş, Osmanlı esirlerin durumu ve bununla ilgili Rusların çesitli engelleme, oyalama ve entrikalarıyla uğraşmak olmuştur.

M.Rasih Paşa diğer Osmanlı elçilerinde de olduğu gibi yabancı dil bilmiyordu ve bunun için tercüman kullanıyordu. Belki de bu nedenle Petersburg'da diğer yabancı devlet elçileriyle herhangi bir görüşme yapmadı.

73. Ebubekir Ratıp Efendinin ve M.S.Rıfat Paşa'nın Sefaretnameleri bu türdendir. Özellikle Ebubekir Ratıp Efendi'nin Sefaretnamesi hayranlık vericidir. Bunlar için bkz. BİLİM, s.4'deki makaleler

M.Rasih Paşa'nın elçiliği sırasında yaşanan ilginç bir olay da, bazı elçilik elemanlarının Yeniçerileri hatırlatır bir biçimde daha ileri gitmek için bahşiş istemeleri, "Yoksa gider Rus Çarından isteriz, sarık yerine şapka giyeriz" diyerek elçiye karşı tavır almalarıdır. Abdülkerim Paşa'nın Rusya elçiliği hariç, diğer Osmanlı elçiliklerinde böyle bir olay söz konusu değildir.

Tüm diğer Osmanlı elçilerinin yaptığı gibi M.Rasih Paşa da bol hediyeler getirdiği gibi, kendisi de kıymetli eşyalar ve paralarla gelmiş ve gerektiğinde bunları hediye olarak vermiştir.

Bu nedenle Osmanlı fevkalade elçiliğine seçilenlerin zengin, varlıklı kişiler olduğu söylenebilir.

M.Rasih Paşa gerçi sıradan bir elçilik yaptı, verilen görevi yerine getirmek için uğraştı. Kendisi uluslararası bir konuyu görüşmek üzere gönderilen bir elçi değil, bir dostluk ve barış elçisiydi. Bu perspektifde değerlendirildiğinde o günün koşullarında başarılı sayılır.

LÜGATÇE

Ağa Bahçesi: Tokapı Sarayı bahçesinde bir bölüm.

Bab-ı âsafî: Sadrazamlık konağı.

Beylerbeyi: Eyalet valisi.

Bezirgânbaşı: Büyük tüccar.

Boğdan: Romanya'yı oluşturan eyaletlerden biri.

Büyük Rûznameci: Rûzname-i evvel

Büyük Tezkireci: Tezkire-i evvel.

Çevre: Bir tür baş örtüsü, tülbent.

Çuhadar: Sarayda padişahın hizmetkârlarından biri.

Defter Emîni: Tapu işleriyle uğraşan görevlilerin başkanı.

Defter Kethüdası: Zeamet arazilerinin işleriyle görevli memur.

Dergâh-ı Alî: Padişah Sarayı.

Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşı: Padişah sarayının kapıcıbaşı.

Divan-ı hümayun: Topkapı Sarayı'nda kubbe altında toplanan merkezî yönetim.

Divan-ı hümayun hacegâni: Divan-ı hümayun memurları.

Divan kalemi: Divan-ı hümayun'un yazı işleri dairesi.

Eflak: Romanya'yı oluşturan eyaletlerden biri.

Enderun: Sarayın iç kısmı.

Enderun Ağası: Enderun'da, padişah hizmetinde çalışan ağa.

Gedikli: Yeniçeri ağaları arasında imtiyazlı olanlar.

Hacelik: Memurluk.

Haznedar Ağa: Sarayda hazine bölümünde görevli ağa.

Hil'at: Bir göreve atananlara veya terfi edenlere giydirilen kürk.

Hinto: Bir tür binek arabası.

Kethüda: Kâhya, ileri gelenlerin, zenginlerin işlerini yapan kimse.

Kethüda Yedekleri: Kethüdanın yardımcıları.

Maslahatgüzar: Elçiliklerde ülkenin dışişleri bakanını temsil eden misyon görevlisi.

Mehter Takımı: Bando.

Mehter Başı: Bando Şefi.

Mektubî-i Sadr-ı âli: Sadrazam mektupcusu.

Mekubi-i Sadr-ı âli Kalemi: Sadrazam dairesi yazı işleri.

Mihmandar: Rehber.

Name-i Hümayun: Padişah mektubu.

Rikâb: Üzengi kabûl, huzur, maiyet.

Rikâb düzenleme: Kabul töreni.

Rikâb-ı hümayun: Padişahın seyahetlerdeki maiyeti.

Rikâb Kethüdalığı: Padişahın maiyet ağalarından biri.

Ruznamçe-i evvel: Büyük ruznamçeci, günlük gelirleri, giderleri ve olayları yazmakla görevli memurların başkanı.

Ruznamçeci-i sâni: Sarayda bazı memurların ulufelerini dağıtan ve bunları deftere yazan memur.

Sadrazam: Veziriiazam, Padişahın sonra en yetkili kişi, Başvekil.

Sancaktar: Bayraktar, Sancak taşıyan.

Soldat: Batı dillerinde asker.

Sorguç: Sarık, kavuk gibi başlıklara takılan süs.

Şatır: Törenlere katılan süslü giysili görevliler.

Şeyhülislam: Dinsel kurumun başı.

Tevkiî: Nişancı, Padişah fermanlarını yazıp bunlara padişahın imzasını atan kişi.

Tezkire-i evvel: Divan-ı Hümayunun yazı işleri ile görevli memur.

Tezkire-i sâni: Tezkire-i evvelin yardımcısı.

Voyvoda: Osmanlıların Balkan eyaletlerindeki Hıristiyan beyi, bey.

Yağlık: Mendil.

Zahire Nazırı: Tarım Bakanı.